

1897 TÜRK-YUNAN SAVAŞININ BASINDA YER ALAN ŞİİRLERE YANSIMALARI

Yasemin MUMCU AY
Adnan Menderes Üniversitesi

Özet

Edebiyat ve toplum, çağlar boyunca karşılıklı olarak sürekli birbirini etkilemiştir. Bazen edebiyat topluma yön verirken, bazen de toplum olayları edebiyatı yönlendirmiştir. Özellikle toplumların hayatında yer etmiş olaylar, olgular edebiyatın ilgi alanı içindedir. Bu önemli olaylardan biri de hiç kuşkusuz savaşıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmaya yüz tuttuğu yıllarda yaşanan 1897 Türk-Yunan Savaşı da uzun zamandır özlemi çekilen zaferlerin bir örneği olarak edebiyat sahasında kendini göstermiştir. Tespit edilen şiirlerde Türk askerinin cesareti, kahramanlığı, adaleti dile getirilmiş, bunun karşısında Yunanlıların korkaklığından, zayıflığından bahsedilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Girit için yapılan Türk-Yunan Savaşı hakkında yazılan şiirlerin tespit edilmesi ve bu şiirlerin tematik olarak incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Toplum Olayları, Savaş, Cesaret, Kahramanlık, Korkaklık.

REFLECTIONS OF 1897 TURKISH-GREEK WAR ON POEMS PUBLISHED IN NEWSPAPERS

Yasemin MUMCU AY
Adnan Menderes University

Abstract

Literature and society have continuously affected each other for ages. As literature sometimes leads society, society channels literature. Especially phenomena and events that have an important place in society are of literature's interest. One of these phenomena is definitely the wars. Occurring during the years in which the Ottoman Empire started to disintegrate, the Greco-Turkish War of 1897 has its place in the field of literature, as an example of a victory desired for a long time. In the observed poems, courage, bravery, justice of Turkish soldiers along with weakness and cowardice of the Greeks are expressed. The purpose of this study is to observe and thematically analyze the poems written about the Greco-Turkish War fought for Crete.

Key Words: Social Events, War, Courage, Bravery, Cowardice

1. GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünün giderek zayıfladığı dönemlerde, 1789 Fransız İhtilâli'nin de etkisiyle yayılan milliyetçilik düşüncesi çerçevesinde Girit halkı, Yunanistan ve İngiltere'nin kışkırtmalarıyla 1866-1869 yılları arasında ayaklanmış ve bu ayaklanma, Girit'e özerklik verilmesiyle sonuçlanmıştır. İlerleyen dönemde, 1889'da yapılan seçimler sonrasında yönetimi ele geçiren Liberaller, adanın Yunanistan'a ilhakını isterler. Liberallerle Osmanlı eğilimi gösteren Muhafazakârlar arasında çatışmalar çıkar. Bu çatışmalar sırasında Müslümanlara da saldırılar olur ve Müslümanların bir bölümü yaşadıkları yerleri terk etmeye mecbur bırakılırlar. Bunun üzerine Sultan Abdülhamid bir ordu göndererek ayaklanmayı bastırır ve Müslümanları bile sıkı otoriter bir yönetim dönemi başlar.

1895 sonlarında Girit Rumları tekrar ayaklanırlar ve yeniden Müslümanlara saldırılar meydana gelir. Bir yandan Ermeni sorunuyla uğraşmakta olan Padişah, Rumlara bazı imtiyazlar vermeyi kabul eder; ancak bu defa da Müslümanlar bu yeni durumdan memnun olmazlar. Bu süreçte büyük devletlerin baskısıyla hazırlanan proje kabul edilir ve Rumlara yeni haklar tanınır. Ancak bu haklarla yetinmeyip Girit'in tamamen kendisine bağlanmasını isteyen Yunanistan, adaya silah göndererek Rumları Müslümanlara karşı kışkırtmaya devam eder ve 1897 yılında Müslümanlarla Rumlarda çatışmalar başlar.

Yunanistan, adayı ilhak etmek amacıyla bir filoyu adaya gönderir ancak; Girit'te çıkarı bulunan diğer devletler bunu kabul etmezler ve Adayı abluka altına alırlar. Bu durumdan etkilenmeyen Yunanistan, Osmanlı Devleti sınırlarına saldırmaya başlar. Ancak büyük devletlerin baskısına daha fazla dayanamayarak, askerlerini geri çeker; ama emellerinden vazgeçmez. Nihayet 18 Nisan 1897'de Osmanlı Devleti, Yunanistan'a savaş ilan eder.

Baştan sona Türklerin üstünlüğüyle devam eden Türk-Yunan savaşının gidişatı, İngiltere başta olmak üzere diğer Avrupa devletlerini memnun etmez ve baskı yaparak Osmanlı ordularını durdururlar. Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş meydanlarında büyük üstünlük göstererek kazandığı 1897 Türk-Yunan Savaşı 4 Aralık 1897 yılında İstanbul'da imzalanan barış antlaşması ile sona erer.. Ancak kazanılan zafer iyi değerlendirilememiş ve bu zafere paralel bir kazanç sağlanamamıştır. Çünkü barış görüşmeleri sadece Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında gerçekleşmemiş, Yunanistan'ın başvurusu üzerine İngiltere, Fransa, Rusya gibi zamanın güçlü devletlerinin belirlediği esaslar çerçevesinde

hazırlanan ve imzalanan barış antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'ne dört milyon lira savaş tazminatı ödenmesi ve küçük bir toprak parçası verilmesiyle sonuçlanmıştır (Armaoğlu, 1999, 557-563).

Uzun zamandan beri askerî sahada böyle bir başarı gösterilemediği için bu zafer, imparatorluğun aslı unsuru olan Türkler üzerinde çok olumlu etkiler yaratmıştır. Osmanlı Devleti'nin bir anda eski şaşaalı günlerine döndüğü düşünülmüş ve bu zafer, birlik duygusunu yeniden ortaya çıkarmıştır. Böyle bir ortamda, halkı bu kadar etkileyen bir zaferin edebiyatı da etkilemesi kaçınılmazdır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Girit için yapılan savaş nedeniyle yazılan şiirlerin ortaya konması ve bu şiirlerde işlenen temalar, tarihî olaylar ve savaşlarla ilgili kelimelerin tespiti ve değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Savaşın devam ettiği günlerde yayımlanan gazeteler taranmak suretiyle önce şiirler tespit edilmiş, daha sonra bu şiirler ortak temalarına göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya temel teşkil eden şiirler konuyla bağlantılı olarak İzmir basınında yer alan şiirlerdir. İlk defa İstanbul basınında yayımlanan ve daha sonra İzmir basınında da rastladığımız birkaç şiir mevcuttur. Ele alınan şiirlerin büyük kısmının Türk edebiyatında çok fazla duyulmamış şiirler olduğu bir gerçektir. Ama bu çalışmanın temel amacı, bir yandan gazete sayfalarında kalmış şiirleri gün yüzüne çıkarmak, bir yandan da edebiyatın toplum üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktır. Bu şiirler, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun zamandır hasret kaldığı bir zaferi anlatmaktadır ve bu yapılırken de hitap edilen kitle dikkate alınmıştır. Tespit edilen şiirler içinde sadece Mehmet Emin Yurdakul'un şiiri edebiyatımızda çok bilinmektedir. Ancak yukarıda da işaret edildiği üzere bu çalışmanın amacı, bilinen şiirler üzerinde tematik bir inceleme yapmak değil, bilinmeyen şiirlerin ortaya konması ve incelenmesidir. Ele alınan şiirlerde de işlenen başlıca temalar, şiirlerden örnekler verilerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Verilen örnekler aynı zamanda edebiyat ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi göstermesi bakımından da dikkate değerdir.

3. BULGULAR

Dünya insanlık tarihi söz konusu olduğunda Türklerin tarih sayfasına çıktıkları ilk zamanlardan itibaren savaşçı, mücadeleci bir yapıya sahip oldukları bilinmektedir. Yüzyıllar boyunca dünyanın dört bir tarafında savaşan, toprak veya din adına büyük mücadeleler yapan Türkler, Girit için Yunanlılarla yapılan savaşta da zafere ulaşan taraftır. "Tarih", burada

ele alınan şiirlerde sık karşılaşılan kelimelerden biridir. Tarih, bu zaferlerin tanığıdır ve üzerinden çok uzun yıllar geçse bile tanık olmaya devam edecektir.

Gülbang-i Zafer'de

Bu zaferle verdiler tarihe şan

Görmemiştik mislini çoktan beri

diyen Yenişehirli Abdülkadirzâde Hüseyin Hâşim, geçmişteki parlak günlere olan özlemini de dile getirmektedir (İzmir, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 6). Yüzyıllar boyunca pek çok milleti hâkimiyeti altına almayı başaran Osmanlı Devleti Viyana kapılarına kadar dayanmış; ancak bir süre sonra yavaş yavaş eski gücünü kaybetmeye başlamıştır. Halkın, imparatorluğun geleceğinden ümidini kesmeye başladığı zamanlarda yaşanan bu zaferle eski günlere dönülmüş ve uzun zamandır yaşanmayan bir galibiyet örneği verilmiştir.

Mehmet Celal, *Feth-i Yenişehir*'de tarihin ancak gerçeklerle ilgilendiğini vurgulamaktadır (İzmir, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 5-6):

Tarih, o mümeyyiz-i mukadder

Elbette hayâl için değildir

Bilmez o yalan hakikat ister

Her satırına karşı dikkat ister

.....

Tarih, o kitab-ı nâşir-i hak

Mutlak yazacak şu fikri mutlak

.....

Örtüldü buût hep dumandan

Sahrular lâle açtı hep kandan

Bir Gönüllü imzasıyla yayımlanan *On Dört Yaşında Bir Gönüllü Lisanından* başlıklı şiirde ise tarihin, gerçekleri âleme haber vereceği ifade edilmektedir (İzmir, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 7):

Bir harikadır bizde olan kuvve-i takdîr
Tarih edecek elbet anı âleme ihbâr
Ben bir küçücük askerim, âsâr-ı celâdet
Tavrımda, vücudumda, kılıncımda bedîdâr

Türk milleti için kahramanlık ve cesaret çok önemlidir. Dede Korkut Hikâyeleri'nden öğrenildiğine göre erkek çocukları herhangi bir kahramanlık yapmadan isim alamazlar, kız-erkek bütün çocuklar ata binmeyi, silah kullanmayı çok iyi bilirler, kadınlar da gerektiğinde savaş meydanında kahramanca dövüşürler. Mücadeleye her an hazır olan Türkler için savaş, güle oynaya gidilen bir düğünden farksızdır. Bu kadar neşeli gitmelerinin bir sebebi de muzaffer olacaklarına dair sahip oldukları kuvvetli inançtır.

Şairi belli olmayan *Doğru Dâsitân*'da Yunanlılar'a şöyle seslenilir (Âhenk, 29 Nisan 1313/11 Mayıs 1897, 4):

Harp istermişsiniz geldik işte biz
Niçin kaçarsınız Yunanlılar siz
Bu kadar korkaklık olmaz sebepsiz
Gelin düğün edelim heyecanlı

1897 Türk-Yunan Savaşı, Yunanistan'ın Girit adasını almak istemesi üzerine patlak vermiştir. Avrupa devletlerinin de kendisine yardım edeceğine güvenen Yunanlılar, değişik zamanlarda Girit'in kendileri tarafından ilhak edildiğini açıklamışlardır. Yukarıdaki mısralarda hem savaşa sebep olan hem de savaş meydanından kaçan Yunanlılar korkaklıkla suçlanmakta ve savaş meydanının Türklerce düğün yeri olarak görüldüğü ifade edilmektedir.

İzmirli M. Kâmil'in kaleme aldığı *Terâne-i Harb*'de ise Türk ordusunun cenge sevinç ile gittiğinden bahsedilirken aynı zamanda Türklerin harp etmeyi ne kadar sevdikleri de anlatılmıştır (İzmir, 28 Nisan 1313/10 Mayıs 1897, 2):

Hemşehriler! Sağlık ile kalın siz
Gidiyoruz sevinç ile cenge biz
Türk oğluyuz, harp etmeyi severiz
İnşaallah muzafferden geliriz

Aynı adı taşıyan bir başka şiirde de Osmanlıların cihada meyilli olması, fitrattan gelen bir özellik olarak açıklanmaktadır (Hilmi, İzmir, 21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897, 2):

Osmanlılarız meyl-i cihad fitratımızdır
Sevda-yı vatan izzet-i milletimizdir
Tevfik-i ezel vasıta-yı nusretimizdir
Düşmanları bir hamlede tedmîr edelim biz
Osmanlılığın şanını tevkîr ederiz biz

Türk askeri her ne kadar kahraman olmak amacıyla savaş meydanlarına atılmasa da, bu özellik zaten onun yaratılışından gelmektedir. Her şiirde mutlaka Türk askerinin kahramanlığından bir şekilde bahsedilir.

Savaşa, düğüne gider gibi neşeli bir şekilde katılmaları aynı zamanda Türklerin cesaretini de göstermektedir.

Osmanlıyız, bize derler “cengâver”
Her birimiz harpte olur Gazanfer
Muînimiz her tarafta peygamber
O sayede oluruz biz muzaffer

mısralarının yer aldığı *Terâne-i Harb*'de (İzmirli M. Kâmil, İzmir, 28 Nisan 1313/10 Mayıs 1897, 2) veya Yenişehirli Abdülkadirzâde Hüseyin Hâşim'in *Gülbang-i Zafer* şiirinin (İzmir, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 6):

Süngülerden damlıyor her lahza kan

Bir demirden dağ sanırsın her nefer

Dillerinde tutmamış yer havf-ı can

Her biri volkan gibi cevelân eder

mısralarında Türk askerinin cesareti yanında sahip olduğu diğer özelliklerden de bahsedilir. Can korkusu nedir bilmeden savaş meydanlarına atılan her Türk askeri, düşmanın karşısında bir dağ gibi geçit vermeden durmakta, bir volkan gibi dolaşmaktadır.

Türk askerinin savaşa gitme amacı ne kahraman olmak, ne de parlak madalyalar kazanmaktır. Onun tek amacı din ve vatan uğrunda ya şehid ya gazi olmaktır. Şiirlerde en çok kullanılan temalar arasında şehadet ve gazilik dikkat çekmektedir. “*Asâkir-i Mansûre-i Osmaniyye'nin Yenişehir'i zabt ve istilâ ile Teselya kıtasına pâ-y-endâz-ı necdet ve mehâbet oldukları yevm-i mübarekte hep bir ağızdan söyledikleri manzûme-i gazâiyyedir*” cümlesiyle verilen başlıksız ve şairi belli olmayan şiirin (İzmir, 21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897, 2):

Peygamberden bize imdat geliyor

Arkadaşlar hep ileri gidiyor

Ya şehâdet ya gâzilik diliyor

Hiç şüphe yok Atina'ya gireriz

mısralarında, her Türk askerinin şehitlik mertebesine ulaşmak, şehit olamazsa bile hiç değilse gazilik şerefine ermek için savaşa katıldığı ifade edilir. Allah yolunda yapılan bu savaşta en büyük yardımcı da Peygamber'dir. Arkalarında en büyük yardımcıyı hissederek şehadet veya gazilik makamı amacıyla çıkılan zafer yolunda mutlaka mutlu sona ulaşılacak ve Atina alınacaktır.

Tokadizâde M. Şekip (Âhenk, 9 Mayıs 1313/21 Mayıs 1897, 4), başlıksız bir şiirinde Türk askerinin vatanı uğruna ölüme gülerek gittiğini söylerken meleklerin de şehitler için rahmet okuduğundan bahseder:

Bize meydân-ı gazâ ravza-i cennet görünür

Can verirken oluruz fart-ı safâdan handân

.....

Bu gazâ öyle gazâdır ki şehîdânı için

Olur gökte melekler bile hep rahmet-hân

A. Nadir (İzmir, 23 Haziran 1313/5 Temmuz 1897, 6-7) ise, *Manzûme* başlıklı şiirinde Allah yoluna can atan askerleri anlatır:

Çeşmine cennet görünür câbecâ,

Kalbine envârını serper hüdâ;

Eserine ecdâdın edip iktifâ

Can atar Allah yoluna daimâ!

Türk askeri her ne kadar kahraman olmak amacıyla savaş meydanlarına atılmasa da, bu özellik zaten onun yaratılışından gelmektedir. Her şiirde mutlaka Türk askerinin kahramanlığından bir şekilde bahsedilir.

Türk askerinin kahramanlığı, cesareti, savaşa katılmaktaki amacı, hemen her şiirde yer alırken, düşman olarak karşısında bulunan Yunanlıların ne durumda olduğu üzerinde de durulur. *Osmanlı Dilaverleri*'nin (Sâdi, İzmir, 19 Mayıs 1313/31 Mayıs 1897, 5-6):

Girdi Girit'e gizli gidip etti perişan

Bir fırka-i mazlûmeyi cemiyetimizden

mısralarında Yunan askerlerinin savaş meydanında cesurca dövüşmek yerine hain saldırılarla hiç günahsız insanları perişan etmesinden bahsedilir. Tarihî gerçekler söz konusu olduğunda da Girit'i almak amacıyla muhtelif zamanlarda saldırıda bulunan Yunanlılar, her seferinde hezimete uğramış ve ancak hain saldırılarla amaçlarına ulaşabileceklerine inandıkları için savunmasız Türk köylerine saldırarak evlerini ateşe vermiş, günahsız halkı öldürmüşlerdir.

Terâne-i Harb'de ise Şahinzâde Kâtibi Remzi (İzmir, 2 Haziran 1313/14 Haziran 1897, 8), Yunanlıların kıyafetiyle, korkaklığıyla alay etmektedir:

Karnaval mı diyelim soytarı mı?

Uzun entarili koca karı mı?

Aman efzun Yunanın askeri mi?

“Laf ile Türkleri kestin biçtin”

“Şimdi âyâ: Neden öyle kaçtın?”

Arkasında Avrupalı devletlerin desteğini hissettiği ve her ihtiyacı olduğunda onların kendi yanında yer alacağını bildiği için Yunanlılar Girit’i kolayca alacaklarına inanmışlardır. Ancak bu güvenle gösterdikleri cesaret, sadece lafta kalan bir cesarettir, savaş meydanında daha fazla dayanamayarak kaçmayı tercih etmişlerdir.

Doğru Dâsitân’da Yunanlıların budalaca hülyalara kapılarak sonunda yandıkları, ölmeyenlerin de büyük bir korkuya kapıldıkları ifade edilirken aynı zamanda onların dış görünüşleriyle de alay edilmektedir (Âhenk, 29 Nisan 1313/11 Mayıs 1897, 4):

Ateşi siz oyuncak mı sandınız

Budalaca hülyâlara kandınız

İşte hepiniz de birden yandınız

Ölmeyip kalanlar da helecânlı

.....

Eğlence yeri mi zannettin, söyle

Neden salınırsın meydanda öyle

Gelir mi gavgaya er olan böyle

Telli püskül ile, kırma fistanlı

Asker-i Osmâniyân’da Recaizâde Mahmut Ekrem (Servet-i Fünûn, 1 Mayıs 1313/13 Mayıs 1897, 146-147), Türklerin Yunan askerini takip etmekten artık hem usandığını hem utandığını söyler ve Yunanlılardan amaçlarında biraz sebatkâr olmasını ister:

Seni takipten hem usandık hem utandık..

Gel ey Yunan biraz da sebât-ı pâý göster!..

Şairi belli olmayan *Yunan'a Hitap* (Âhenk, 16 Mayıs 1313/28 Mayıs 1897, 2) başlıklı şiirde ise harp isteyen Yunanlıların korkaklığından, çok şey borçlu olduğu Osmanlı'ya karşı nankörlüğünden bahsedilir:

Hani sen harp diyordun bu firârın ne demek

Hani evvelki çalımlar hani kesmek biçmek

Âleme saldırıyordun kabına sığmayarak

Azdın artık seni elbette becâdır ezmek

Sâyemizde büyüdün kâfir-i nîmet çıktın

Bu cezadır sana Allah tarafından bîşek

Ele alınan şiirlerde Yunanlıların korkaklığı ve âciz, savunmasız insanlara yaptığı zulüm gözler önüne serilir. Yüzyıllar boyunca Türk hâkimiyeti altında yaşayan Yunanlılar, İmparatorluğun zayıflamaya başladığı andan itibaren, tüm dünyada hızla yayılmakta olan milliyetçilik fikirleri ve diğer devletlerin de kışkırtmasıyla ayaklanmış ve o zamana kadar kardeşçe yaşadıkları Türkleri katletmeye başlamışlardır. Savunmasız insanlar karşısında kahraman gibi davranan Yunanlılar, Türk askeri karşısında sığınacak yer aramışlardır.

Yunan askerinin veya eşkıyasının yaptığı bu zulümlere karşılık Türk askerinin âcizlere karşı tutumu bunun tam aksidir.

Biz merd-i bî-nazîr-i cihân-ı faziletiz

Hiç ehl-i acze aczini ihtâr eder miyiz?

mısralarının yer aldığı başlıksız bir şiirde (İzmir, İbnürrıfat Samih, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 6) veya *Osmanlı Dilaverleri*'nin (Sâdi, İzmir, 19 Mayıs 1313/31 Mayıs 1897, 5-6):

Âcizlere, düşmüşlere imdâd-resânız

Mahrum değıldir üserâ şefkatimizden

mısralarında Türklerin âcizlere gösterdiği merhametten bahsedilir. Şiirlerde sıkça tekrarlandığına göre Türk askeri hiçbir zaman kaybedeceğini düşünerek savaşa katılmaz. Muzaffer olacağının bilincindedir. Savaştan galip ayrılmak da onlar için yeterli değildir. Savaş sonrasında da elde ettikleri yeni toprakların imarı için çalışır, orada yaşayan halk gayri Müslim bile olsa onlara adaletli davranırlar. Baskı ve zulüm, Türk askeri için söz konusu değildir. Kendi vicdan özgürlüklerine düşkün oldukları kadar karşılarındaki insanların vicdan özgürlüğüne de saygı göstermişlerdir. Bu özellikleriyle Yunan askerlerinin tam tersi bir tutum sergilemektedirler.

İslamiyet'in kabulüne kadar toprak, Türkler için en mukaddes unsurken, İslamiyet'ten sonra toprağın yanında din de en çok önem verilen unsur durumuna gelmiştir. Din duygusuna bağlı olarak cihad ve fütuhât da şiirlerde sıkça karşılaşılan temalardandır.

Ecdâdımızın pîşveriyiz, ehl-i vegâyız

Cenk ateşiyiz, sâlik-i râh-i şühedâyız

Biz din ü vatan uğruna billah fedâyız

Osmanlılarız, şir-i diliz, merd-i gazâyız

Te'min-i fütuhât ederiz, seyf-i hüdâyız

diyen Demircili Avni (İzmir, 12 Mayıs 1313/24 Mayıs 1897, 3), yukarıdan beri saymakta olduğumuz temaların hemen tamamını bu mısralarda toplamıştır. Din ve vatan, bu en önemli değerler uğruna her Türk askerinin tek arzusu şehit olmaktır. Sâdi ise *Osmanlı Dilaverleri*'nde (İzmir, 19 Mayıs 1313/31 Mayıs 1897) Türklerin cihad erbâbı olmasından bahseder:

Erbâb-ı cihâdız değiliz mâil-i sûriş

Peygamberi memnun ederiz hizmetimizden

Cihad, Müslümanların gayri Müslimlere karşı yaptığı savaşlar için kullanılan bir kelimedir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş devresinde yayılma, genişleme politikası olarak kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Fütuhât, din uğruna yapılmıştır. İslamiyet'in bu kadar yaygın olmasında Türk fetihlerinin çok önemli katkısı vardır.

Türk-Yunan Savaşı ile ilgili olarak gazetelerde tespit edilen şiirlerden en dikkat çekenini hiç şüphesiz Türk şiirine yeni bir söyleyiş getiren Mehmet Emin Yurdakul'un *Cenge Giderken* (İzmir, 21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897, 2) adlı şiiridir. "Yunanlıların saldırışı üzerine şiirlerini yazmaya başlayan Mehmet Emin, askerleri, onların arkalarında bıraktıkları aileleri ve cephedeki başarılarını anlatırken, kahramanlıktan merhamete kadar bütün duyguları işleme fırsatı bulur. (...) Aynı tarihlerde Servet-i Fünûn şairleri de benzer konuları işlemektedirler, fakat hiçbirinin dili Mehmet Emin'ininki gibi sokaktaki insana hitap etmez." (Enginün, 2006, 575-576). Vatan sevgisini sade, herkesin anlayacağı bir dille yazan Mehmet Emin özellikle "Ben bir Türk'üm dinim cinsim uludur" mısraıyla Türklük bilincinin yeniden uyanmasını sağlamıştır. Ali İhsan Kolcu (2007, 81), Mehmet Emin'i ve bu şiirini şu sözlerle değerlendirir:

"Kendi döneminin öteki şairleri belli konu ve temalar çerçevesinde birbirinin benzeri şiirler kaleme alırken o büyük bir gözlem gücüyle milletin ihtiyacını hissettiği moral değerleri yüceltmek için bir manifesto ve poetika taslağı konumundaki şiirini kaleme alır."

Mehmet Emin'in adı geçen şiirinde vatan ve din duygusu birlikte ele alınmıştır. Vatan, Tanrı evi olarak nitelendirilmektedir, hiçbir zaman ve hiçbir şartta viran olmayacak bir evdir; bir başka yerde Tanrı kucığına benzetilir vatan, atalardan kalan bir ocaktır; millet ve vatan sevgisiyle, Tanrı'nın da şahitliğiyle verilen sözde mutlaka durulacaktır.

Türklerde bulunan bir başka özellik ise ecdâda verilen önemdir. Büyüklere gösterilen sevgi ve saygı, ecdâd-evlat ilişkisi de şiirlerde sık kullanılmıştır.

Terâne-i Zafer (M. Kemal, İzmir, 12 Mayıs 1313/24 Mayıs 1897, 2-3) adlı şiirde atalarıyla övünen bir şairin sözleri vardır:

Osmanlılarız, tynetimiz harp ile meftûr

Ecdâdımızın şân u mehâbetleri meşhûr

Şiirlerde dikkati çeken bir husus ise bazen Türklükten bazen de Osmanlılıktan bahsedilmesidir. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında, dağılması kesinleşen İmparatorluğu eski parlak günlerine getirmek, yıkılmayı önlemek amacıyla İslâmcılık, Osmanlılık, Türkçülük gibi düşünce akımları söz konusu olmuştur. Kenan Akyüz (1994, 28-29) bu düşünce akımlarından Osmanlılık hakkında şunları söylemektedir:

“Osmanlılık ‘din ve mezheb farkı gözetmeksizin, imparatorlukta yaşayan bütün halkların tek bir milletten oluştuğu’ görüşüne dayanır. ‘Teb’a’ olmakla ‘millet’ olmanın ayrı şeyler sayılması gerektiğini dikkate almayan bu görüşün temel kaynağı, aydınların da, devlet adamlarının da ‘imparatorluğu bölünmez bir bütün olarak sürdürmek, onu parçalanmaktan kurtarmak’ isteğidir. İmparatorluğun, ancak bütün teb’a arasında manevî bir birlik kurmakla ayakta tutulabileceğine inanılıyordu. Tanzimat devrinde hiç kimsenin karşı çıkmadığı bu görüş, devletin iç politikasındaki hakim görüş olarak, Balkan Savaşı sonuna kadar (1913) sürmüştür.”

Ergün Aybars (2006, 21) da gerçekçilikten uzak bir kavram olan Osmanlılık düşüncesinin, değişik ulusların imparatorluktan ayrılıp bağımsızlıklarını kazanmalarına engel olamadığını ifade etmektedir.

Osmanlılık düşüncesine bağlı olarak padişah ve ona duyulan saygı da şiirlerde dikkati çeken temalar arasındadır. *Feth-i Yenişehir*'de (İzmir, Mehmet Celâl, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 5-6) padişah sayesinde Yenişehir'in alındığı, Hakk'ın yeryüzündeki gölgesi olan padişahın şanlı günler gösterdiği ifade edilmektedir:

Bulsun diye millet istirahat

Etti yine terk-i hâb u rahat

Emr eyledi de zafer bulundu

İşte Yenişehir fetholundu

Ey padişâh-ı mükerrem-âver

Sayende görüldü şanlı günler

Savaşçı bir millet olarak tanınan Türklerin, savaşlarda eskiden beri kullandıkları silahlar da şiirlerde sık sık geçmektedir. *Bir Şehidi Ziyaret* başlıklı şiirde, mezarın başında şehidin kahramanlıklarını sayan Hüseyin Talat Bey (Âhenk, 18 Haziran 1313/30 Haziran 1897, 3), onun savaşta kullandığı “tığ”ın başarısından da bahseder:

Ettin tıgınla itilâ vatanın

Gayretle millete misâl olsun

Eyledin hakkını edâ vatanın

Emdiğin süt sana helâl olsun

İbnürrıfat Samih ise başlıksız şiirinde (İzmir, 5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897, 6) Türk askerinin kullandığı kılıçla, Hz. Ali'nin çift uçlu kılıcı arasında bir ilgi kurmuştur:

Şemşir-i can-şikârına oldukça dest-zen

Her merd-i saf-şikâf Aliden nişan verir

Verilen bu örneklerin dışında, Türk askerinin kahramanlığından, cesaretinden, savaş meydanındaki ustalığından bahsedilen hemen her şiirde tüfek, top, süngü, kılıç gibi savaş malzemeleri de yer almaktadır.

Girit'i savunmak ve kaybetmemek için yapılan bu savaşla ilgili olarak yazılan şiirlerde özel isimlere de yer verilmiştir. Bunlar arasında savaşın geçtiği yerler ön plandadır: Teselya, Yenişehir, Girit, Tırhala, Tırnova, Epir, Glos, vs.

Türk kahramanlığı deyince adı akla ilk gelen Türk büyükleri de şiirlerde yer alır: Ertuğrul, Osman Han, Keykubat gibi kahramanlarla Türk askerinin cesareti birleştirilir. Şiirlerde en çok kullanılan özel isim ise Abdülhamid Han'dır. Yukarıda da bahsedildiği gibi padişah, şiirlerde bir kahraman olarak nitelendirilmiş ve onun sayesinde zafere ulaşıldığı belirtilmiştir.

Türk askerinin savaşa dini ve vatani uğruna katıldığı, ya şehid ya gazi olmayı amaçladığı daha önce belirtilmişti. Ele alınan şiirlerde dinî kelimeler de çok fazla yer tutmaktadır: Allah, Tanrı, Mevlâ, Peygamber, Hakk, Kâbe, Resûl, İslâm, Meryem, İsa, Mushaf, ezan, rahmet, Maşaallah, İnşaallah gibi kelimeler Türklerin dinlerine ne kadar bağlı olduğunun da bir göstergesidir.

4. SONUÇ

1897 Türk-Yunan Savaşı, çalışmanın başında da belirtildiği üzere tam bir zaferle sonuçlanmamıştır. Bu savaşta yine Türk askeri kahramanlığını, cesaretini, adaletini göstermiştir; ancak meydanlarda kazanılan zafer yabancı devletlerin oyunuyla neredeyse savaşın mağlubu Yunanistan'ın başarısı haline getirilmiştir. O dönemler dikkate alındığında Osmanlı İmparatorluğu neredeyse son demlerini yaşamaktadır. Kendini kurtaracak

gücü kalmamıştır. 1789 Fransız İhtilâli'nden sonra hızla yayılan milliyetçilik düşüncesinin de etkisiyle imparatorluğun her köşesinden isyan sesleri yükselmiş ve yüzyıllar boyunca dünyayı dize getiren Osmanlıların elindeki topraklar elden çıkmaya başlamıştır. İşte böyle bir dönemde, Yunanlılarla yapılan savaş da eski günlere dönüşün bir göstergesi gibi kabul edilmiş, uzun zamandır başarı kazanamayan ordunun zaferi mübalağalı bir şekilde edebiyata yansımıştır. Tespit edilen şiirlerde Türk askerinin kahramanlığı, cesareti, adaleti ve buna karşılık Yunan askerinin korkaklığı, ihaneti dile getirilmiştir. Din ve vatan toprağı uğruna yapılan savaşla ilgili olarak dinî kelimeler, savaşta kullanılan malzemeler, Türk büyükleri de bu şiirlerde sık rastlanılan unsurlar arasındadır. Ele alınan bu şiirler, toplumu ilgilendiren çok önemli bir olay olan savaşın ve özellikle de kazanılan zaferin edebiyata yansımaları ve dolayısıyla edebiyatla toplum olayları arasındaki kopmaz bağı göstermesi açısından da dikkate değer örneklerdir.

KAYNAKLAR

....., (29 Nisan 1313/11 Mayıs 1897). Doğru Dâsitân, Âhenk 237, 4.

....., (16 Mayıs 1313/28 Mayıs 1897). Yunan'a Hitap, Âhenk 243, 2.

....., (21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897). Asâkir-i Mansûre-i Osmaniyye'nin Yenişehir'i zabt ve istilâ ile Teselya kıtasına pâ-y-endâz-ı necdet ve mehâbet oldukları yevm-i mübarekte hep bir ağızdan söyledikleri manzûme-i gazâiyyedir, İzmir 48,2.

A.Nâdir. (23 Haziran 1313/5 Temmuz 1897). Manzûme, İzmir 57, 6-7.

Adanalı Sivaslızâde Hüseyin Tal'at Bey. (18 Haziran 1313/30 Haziran 1897). Bir Şehidi Ziyaret, Âhenk 271, 3.

Akyüz, K. (1994). Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Armaoğlu, F. (1999). 19.Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Aybars, E. (2006). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I (Kuruluş), İzmir: Zeus Kitabevi.

Bir Gönüllü. (5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897). On Dört Yaşında Bir Gönüllü Lisanından, İzmir 50, 7.

Enginün, İ. (2006). Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Hilmi. (21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897). Terâne-i Harb, İzmir 48, 2.

İbnürrıfat Samih. (5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897). , İzmir 50, 6.

İzmir Mekteb-i İdâdî Talebesinden Demircili Avni. (12 Mayıs 1313/24 Mayıs 1897). , İzmir 51, 3.

İzmirli M. Kâmil. (28 Nisan 1313/10 Mayıs 1897), Terâne-i Harb, İzmir 49, 2.

İzmirli M. Kemal. (12 Mayıs 1313/24 Mayıs 1897), Terâne-i Zafer, İzmir 51, 2-3.

Kolcu, A. İ. (2007). Millî Edebiyat I Şiir, Konya: Salkımsöğüt Yayınları.

Mehmet Celâl. (5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897). Feth-i Yenişehir, İzmir 50, 5-6.

Mehmet Emin. (21 Nisan 1313/3 Mayıs 1897). Cenge Giderken, İzmir 48, 2.

(Recaizâde Mahmut) Ekrem Beyefendi. (1 Mayıs 1313/13 Mayıs 1897). Asker-i Osmaniyân, Servet-i Fünûn 322, 146-147.

Sâdi. (19 Mayıs 1313/31 Mayıs 1897). Osmanlı Dilâverleri, İzmir 52, 5-6.

Şahinzâde Kâtibi Remzi. (2 Haziran 1313/14 Haziran 1897). Terâne-i Harb, İzmir 54, s.8.

Tokadizâde M. Şekip. (9 Mayıs 1313/21 Mayıs 1897). , Âhenk 237, 4.

Yenişehirli Abdülkadirzâde Hüseyin Hâşim. (5 Mayıs 1313/17 Mayıs 1897). Gülbang-i Zafer, İzmir 50, 6.